

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА БОЖХОНА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ЎРНИ

Юлдашева У.,

и.ф.н., доцент, кафедра бошлиғи,

Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг

Божхона институти

Мурзаалимова К.,

Магистр, Тошкент давлат иқтисодий университети

Аннотация. *XXI аср ахборот технологияларининг жадал ривожланиши билан ажралиб туради. Ахборот технологияларининг такомиллаштирилиши ҳаётнинг барча жабҳаларида ўзгаришларга олиб келади. Ўзбекистон Республикаси божхона тизимида ахборот технологиялари қўлланилиши истиқболлари хусусида иқтисодий таҳлил ўтказиш, башорат қилиш, алоқанинг ривожланишини лойиҳалаштириш, илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишлари режаларини асослаб бериш, янги техникаларни тайёрлаш ва жорий қилиш, ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва такомиллаштириш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш ва ҳоказоларда самарадорликни аниқлаш, тармоқ ва унинг таркибидаги кичик тармоқларни ривожлантиришнинг тезлашган суръатларини асослаб бериш, ривожланишнинг энг самарали йўналишларини танлаб олиш, ишлаб чиқариш структураси ва бошқарув тизимини такомиллаштиришнинг асоси бўлиб хизмат қилиши, тармоқда самарадорликнинг ўсиши ва умуман ишлаб чиқаришнинг ўсишини рағбатлантириши лозим.*

Калит сўзлар: *божхона органлари, ахборот-технологиялари, алоқа самарадорлиги, ўсишни рағбатлантириш, ташқи иқтисодий фаолият.*

Бу эса ишлаб чиқариш самарадорлигини аниқлаш услубиятига жиддий талаблар қўяди. Алоқа самарадорлигини баҳолашнинг асосида инфратузилманинг яхлит тармоғи сифатида алоқанинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ривожланган ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини аниқлаш услубиятининг умумий тамойиллари ётади.

– Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг ЯААТ вазифалари қуйидагилардан иборат:

– Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитаси бўлинмалари ва ҳукумат органларини божхона статистикасини юритиш учун зарур бўлган маълумотлар билан таъминлаш;

- божхона органларини бошқаришнинг барча бўғинларидаги ташкилий-иқтисодий тизимни такомиллаштириш;
- товарларнинг ҳужжатларини божхона расмийлаштирилувини автоматлаштириш;
- чегарадан ўтаётган йўловчиларнинг юкларини божхона назоратидан ўтказишнинг самарадорлигини ошириш;
- божхона тўловларини ҳисоблашни назорат қилиш ва марказлашган ҳолда, уларни ундириб олишни таъминлаш;
- контрабанда ва божхона қоидаларини бузишга қарши кураш ишларини маълумотлар билан қўллаб-қувватлаш;
- нотариф равишда тартибга солиш, рухсатномалар ва чеклашларни назорат қилиш усуллари ва воситаларини такомиллаштириш;
- ташқи иқтисодий фаолиятнинг божхона банк назоратида валюта назоратини амалга ошириш мақсадида ва бошқаларда ахборот технологиясини яратиш.

Ўзбекистон Республикаси божхона хизматининг ЯААТ асосан республика мустақилликка эришганидан сўнг ривожланиб, божхона ахборот технологиясининг барча босқичларида божхона постидан Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг марказий апаратигача бўлган ривожланишнинг ажойиб воситасига айланди.

Янги дастурий-техникавий ҳаракат дастурини қўллаш:

- автоматлаштирилган вазифаларни кенгайтириш имкониятларини яратади;
- тизимнинг фаоллик кўрсатиш юзасидан ишончини оширади;
- ахборотларни рухсат этилмаган шахслар томонидан фойдаланишдан ҳимоя қилишда самарали қисмларини жорий қилиш имкониятларини яратади.

Шу боисдан ЯААТ тизимининг иккинчи навбати яратилаётган асосий вазифалардан бири бўлиб, мавжуд тизимларнинг ворислиги, биргаликда ишлатилаётган ва янгидан яратиладиган, ёки такомиллаштириладиган (иккинчи навбат доирасида) амалий ва умумтизим дастурий воситаларини таъминлашдан иборат бўлиб ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси ДБҚ нинг Ягона автоматлашган ахборот тизимини (ЯААТ) яратиш ва жорий қилиш ривожланаётган иккита тизим жараёнларининг ўзаро бир-бирига киришиши ва уни бойитиши ҳисобланади: ЎЗР божхона органларининг бошқариш тизими таркиблари ва бошқарувнинг янги ахборот технологияларини амалга оширишни таъминловчи информацион-технологик туркумлардан иборат. Бинолар ичидаги иқлим, овоз даражаси ва шовқинлар ЯААТ жойлашган жойларда давлат санитария нормалари томонидан белгиланган кўрсаткичлардан ошиб кетмайди. Тизим шундагина ўзининг вазифаларини бажара оладики, агар улар тўғри

ишлатилса, хизмат кўрсатилса ва таъмирланса. Хизматларнинг турлари ва уларнинг даврлари (хафталик, ойлик, чораклик) ЯААТ техник воситаларининг улардан фойдаланиш юзасидан ҳужжатларида берилгандир. Техник кафолат даврида тизимдаги техника воситаларининг хизмати юзасидан ЯААТ тизимининг ҳисоблаш техникаларининг таъмирлашини, тизим кафолатланган хизматини кўрсатиш Низомларига асосан олиб борилади.

Кафолат муддатлари ўтгач ЯААТ тизими ҳисоблаш техникаларини умум тизим техника хизмат кўрсатиш шартномаларига биноан, яъни ЎЗР ДБҚ ҳудудий бошқармалари билан Давлат илмий-ахборот ҳисоблаш маркази ўртасидаги ва унинг жойлардаги бўлинмалари билан тузилган шартномаларига асосан амалга оширилади. Таъмирлашнинг муддати ва шартли шартномаларда келишилган бўлади. Хизмат кўрсатадиган ишчилар сони ЯААТ таркибидаги техник воситалардан фойдаланиш учун зарур бўлган хизматчиларнинг энг кам бўлган миқдоридан кам бўлмаслиги зарурдир. Тизим техника воситаларининг ЭХМ техник хизматларини бажариш учун техник воситаларга хизмат кўрсатиш учун гувоҳномалари бўлган кишиларга рухсат берилади.

Контрабанда ва божхона қоидабузарлигига қарши курашишда ягона автоматлаштирилган тизимнинг аҳамияти. Демак, ЯААТ нинг контрабандага қарши курашдаги аҳамияти қандай? Давлатимиз божхона қўмитасини ягона автоматлаштирилган тизими асосида жойларга мунтазам ахборот билан таъминлаш, контрабанда ва божхона қоида бузарлигига қарши курашиш усуллариини такомиллаштириш бўйича ахборотлар билан таъминлаш, постлар, бошқармалар ўртасида доимий ахборот алмашиш, хатар юз берганда бартараф этиш, божхона органлари бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар шу билан бирга давлатлар ва ташкилотлар билан ҳамкорлик алоқаларини янада ривожлантириш орқали олди олинади.

Божхона фаолиятига ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш иш сифати ва тезкорликнинг таъминланишига олиб келиши шубҳасиз. Айни шу мақсадни кўзлаган Давлат божхона қўмитаси Ўзбекистон Алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги билан келишган ҳолда қатор истиқболли лойиҳаларни амалга оширмоқда. Божхона юк баённомалари маълумот базасининг реал вақт режимида юритилишига хизмат қилувчи "АСОД" номли тизим, мамлакатга олиб кирилаётган ёки чиқарилаётган юкларнинг белгиланган манзилга етиб боришини таъминлашга қаратилган "Авто" ягона автоматлаштирилган ахборот тизими, товарларнинг божхона қиймати ва бож тўловлари назоратига мўлжалланган "Божхона тўловлари" тизими, товарларнинг божхона кўригидан ўтказилишини кузатувчи "Божхона кўриги" тизими ва бошқа

замонавий ахборот-коммуникация технологиялари (АКТ) асосида фаолият юритувчи лойиҳалар шулар жумласидандир.

Ахборот хавфсизлигини таъминлаш, рухсат берилмаган киришлардан ҳимоялаш ва келажақда барча тизимларни қўмитанинг ягона автоматлаштирилган ахборот тизимига бирлаштириш вазифаларидан келиб чиқиб, божхона расмийлаштирув жараёнларини тезлаштириш, товарларни ҳаққоний декларациялаш ва божхона тўловларининг давлат бюджетига тўлиқ туширилишини таъминлаш асосий мақсад қилиб олинди.

Шунингдек, айтиш кунда Давлат божхона қўмитасининг электрон портали устида ҳам муайян ишлар амалга оширилмоқда. Мазкур портал орқали "Декларантлардан декларацияларнинг электрон нусхаларини қабул қилиш" интерактив хизматини ташкил этиш кўзда тутилаётир. Бу эса портал фаолиятида электрон рақамли имзо муҳим зарурат эканлигини англатади. Шу боисдан Давлат солиқ қўмитасининг Янги технологиялар маркази билан ҳамкорликда божхона органларида электрон рақамли имзони қўллаш бўйича махсус дастурни яратиш ишлари олиб борилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг "Ўзбекистон Республикасининг Божхона кодексини тасдиқлаш тўғрисида" 2016 йил 20 январдаги ЎРҚ-400-сон Қонуни.

2. Ўзбекистон Республикасининг "Электрон ҳисоблаш машиналари учун яратилган дастурлар ва маълумотлар базаларининг ҳуқуқий ҳимояси тўғрисида"ги Қонуни.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 июндаги "Божхона маъмуриятчилигини ислоҳ этиш ва Ўзбекистон Республикаси давлат божхона хизмати органлари фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида"ги ПФ-6005-сон Фармони.

4. Постановление Президента Республики Узбекистан от 03.07.2018г. № ПП-3832 «О мерах по развитию цифровой экономики в Республике Узбекистан».

5. Экономические сложности применения процедуры переработки на таможенной территории. Смирнова А.С., Ляшкова Е.С., Боздунова А.А. Часть 2 //Казань 2019.

6. <https://incu.org/resources/useful-links>

7. <http://www.bojxona.uz>

8. <http://www.lex.uz>